

FRAGMENTA FAUNISTICA

Tom XII

Warszawa, 10 XI 1965

Nr 12

Halina ROLIK

Gobio albipinnatus LUK. — nowy gatunek dla fauny Polski
(Pisces, Cyprinidae)

Gobio albipinnatus LUK. — новый вид для фауны Польши
(Pisces, Cyprinidae)

Gobio albipinnatus LUK. — a New Species to the Polish Fauna
(Pisces, Cyprinidae)

[Z 1 tabelą w tekście]

Gobio albipinnatus LUK. jest gatunkiem, którego zasięg według dotychczasowych danych obejmuje rzeki uchodzące do Morza Kaspijskiego, Azowskiego i Czarnego. Gatunek ten był znany jeszcze z końca ubiegłego stulecia z Wołgi i jej dopływów oraz Donu, ale wymieniany (KESSLER, 1870; SABANEEV, 1960 i in.) pod nazwą *G. uranoscopus* (AGASSIZ), pod którą to nazwą przez wiele lat łączono kilka gatunków kielbi długowasych. BERG (1914), wymieniając go również pod nazwą *G. uranoscopus* (AGASSIZ), podaje nowe stanowisko — Dniepr.

Nazwę *Gobio albipinnatus* nadał temu gatunkowi LUKASCH w r. 1933, wymieniając jako terra typica deltę Wołgi i jej dopływy Kamę i Wiatkę (BERG, 1949).

W latach późniejszych kielb białopletwy został wykazany (jako krzyżówka) z dorzecza Dunaju na terenie Ukrainy Zakarpackiej (VLADYKOV, 1931), Rumunii (BĂNĂRESCU, 1946) i Czechosłowacji (OLIVA, 1953). Według danych BĂNĂRESCU (1952) *G. albipinnatus* LUK. występuje także w rzece Botna, dopływie Dniestru.

Ichtiolodzy rosyjscy (BERG, 1949; NIKOLSKIJ i TARANEC, 1939; NIKOLSKIJ, 1956) uważają, że *G. albipinnatus* LUK. występuje również w dorzeczu Amuru i w północnych Chinach, gdzie tworzy podgatunek *G. albipinnatus tenuicorpus* MORI, 1934. Nie u wszystkich jednak ichtiologów ten podział systematyczny znalazł uznanie. We wcześniejszej pracy TARANEC (1937) uznaje *G. tenuicorpus* MORI za odrębny gatunek. BĂNĂRESCU (1961) rozpatruje tę formę na podstawie analizy morfologicznej również jako samodzielny gatunek, który ma pewne podobieństwo morfologiczne do *G. albipinnatus* LUK., różni się jednak w znacznym stopniu od ostatniego. *G. tenuicorpus* MORI według tego autora nie posiada np. tak charakterystycznych dla *G. albipinnatus* LUK. epitelialnych żeberek na łuskach. Podobieństwo morfologiczne tych dwu gatunków, jak przypuszczam, nosi charakter konwergencyjny. Sam MORI (1934) włączył znaną przez siebie formę do gatunku *G. gobio* (L.) jako *G. gobio tenuicorpus* MORI, co również nie było słuszne.

Opracowując materiały *G. gobio* (L.) ze zbiorów ichtiologicznych Instytutu Zoologicznego PAN w Warszawie pośród serii okazów *G. gobio* (L.), liczącej 61 egzemplarzy zebranych w Wiśle pod Warszawą (leg. E. GRABDA, 28 VIII 1933), wyeliminowałam cztery okazy należące do gatunku *G. albipinnatus* LUK.; jeden okaz należący do tegoż gatunku wykryłam pośród 15 okazów *G. gobio* (L.) zebranych w Wiśle koło Nieszawy (leg. M. GAŚOWSKA, 18 VIII 1959).

Gatunek ten nie był dotychczas notowany w wodach Polski, jak również w zlewisku bałtyckim, mimo że materiał *Gobio* CUV. był zbierany niejednokrotnie w Wiśle, szczególnie w okolicy Warszawy i w dolnym biegu Wisły. Nie świadczy to bynajmniej o rzadkości tego gatunku w Wiśle. Fakt ten, jak przypuszczam, wynika z tego, że materiały te zbierane były najczęściej albo przy brzegu, albo na łachach wiślanych, podczas gdy kielb białopłetwy zamieszkuje prawdopodobnie wody głębsze koryta Wisły. Świadczyć może o tym choćby fakt, że okaz *G. albipinnatus* LUK., jak i okazy *G. gobio* (L.) z Wisły pod Nieszawą zostały złowione przy okazji wylawiania dragą skójką w głównym korycie Wisły.

Przy oznaczaniu okazów *G. albipinnatus* LUK. z Wisły porównywałam go z okazami tego gatunku zebranymi w Temeszu (dorzecze Dunaju) oraz opisem morfologicznym tego gatunku, który podaje BĂNĂRESCU (1952, 1961), BERG (1949) oraz OLIVA (1953), a także z okazami *G. kessleri* DYB. z Sanu pod Przemysłem i *G. gobio* (L.) z Wisły koło Nieszawy.

Charakterystyka morfologiczna *G. albipinnatus* LUKASCH z Wisły

D III 7, *A* III 6, *L. l.* 42[♀]/₄45, wyrostków filtracyjnych 2-4.

Ten gatunek kielbi ma bardzo charakterystyczną sylwetkę i ubarwienie. Ciało wysokie, z łukowato wygiętą linią grzbietu, która załamuje się pod płetwą grzbietową. Głowa krótka, z tępo zakończonym, nie wystającym dużo nad przecięciem ust pyskiem. Otwór odbytowy leży bliżej płetw brzusznych. Ubarwienie ciała kontrastowe, z szeregiem dużych, okrągłych, ciemnych plam biegnących wzdłuż boków ciała, ale płetwy są bezbarwne białe, czemu *G. albipinnatus* LUK. zawdzięcza swoją nazwę. Jedyne na płetwach grzbietowej i ogonowej jest nie więcej niż dwa szeregi słabo zaznaczonych plamek. Promienie w płetwach są cienkie i delikatne. Również charakterystyczna jest budowa łuski — na grzbietowej części ciała łuski mają epitelialne żeberka. Gardło i isthmus pozbawione są pokrywy łuskowej. Zestawienie cech morfologicznych przedstawione jest w tabeli 1.

Budowa morfologiczna *G. albipinnatus* LUK. wykazuje podobieństwo zarówno do *G. gobio* (L.), jak i do *G. kessleri* DYB. Do pierwszego upodabnia go obecność 7 promieni miękkich w płetwie grzbietowej, dość wysokie ciało, okrągły kształt plam na bokach ciała; do kielbia Kesslera upodabnia go niższy trzon ogonowy, bezbarwne płetwy o cienkich, delikatnych promieniach, długie wąsiki oraz epitelialne żeberka na łuskach. Nic też dziwnego, że VLA-

Zestawienie porównawcze cech morfologicznych *Gobio albipinnatus* LUKASCH z Wisły i dopływów Dunaju oraz *G. gobio* (L.) z Wisły i *G. kessleri* DYB. z Sanu

3

Cechy	<i>G. albipinnatus</i> LUKASCH			<i>G. gobio</i> (L.)		<i>G. kessleri</i> DYB.	
	Wisła		Dunaj (Oliva, 1953)	Wisła		San	
	zakres zmienności	zakres zmienności	M	zakres zmienności	M	zakres zmienności	M
Longitudo corporis in mm	81-97	75-85	80,1	60-90	76,7	61-84	72,3
In % longitudo corporis:							
longitudo capitis	21,6-23,2	22-25	23,1	25,0-26,8	25,9	23-27	24,9
spatium praedorsale	43,2-45,9	43-47	45,3	44,8-48,5	46,7	43-49	46,6
spatium postdorsale	42,5-45,6	-	-	41,8-45,9	43,4	40,5-45,4	42,4
maxima altitudo corporis	17,8-20,2	18-21	19,4	15,7-20,8	19,1	15,6-19,0	17,0
minima altitudo corporis	7,4-8,2	-	-	8,2-9,4	8,7	6,5-8,0	7,3
longitudo pedunculi caudae	22,1-24,3	22-26	23,3	21,9-25,0	23,5	21,0-25,7	23,7
spatium anus - A	10,0-13,8	-	-	6,8-10,7	8,8	10,0-13,2	11,6
spatium anus - V	9,6-11,1	-	-	11,2-14,3	13,0	10,2-12,7	11,4
altitudo D	19,3-21,4	17-21	19,7	19,7-22,8	20,7	17,7-23,0	20,3
altitudo A	12,5-15,7	13-16	14,6	12,5-17,5	14,8	12,5-16,4	14,6
longitudo P	17,8-21,8	17-21	18,4	17,6-20,1	18,8	19,0-23,6	21,6
longitudo V	15,5-18,4	15-17	15,9	14,3-17,4	15,9	15,0-18,0	16,8
spatium praeorbitalis	8,8-10,0	8-11 *	9,45	10,1-12,0	11,5	10,0-13,0	11,5
spatium postorbitalis	8,7-10,1	-	-	9,5-11,3	10,5	8,5-11,6	10,1
diameter oculi	5,2-6,1	5-8 *	6,34	5,2-6,8	5,9	5,3-6,7	6,1
spatium inter oculos	5,8-6,9	-	-	6,6-8,3	7,3	6,0-8,0	7,0
In % long. pedunculi caudae							
minima altitudo corporis	32,4-38,6	33-40	36,4	34,3-43,2	37,2	28,4-36,6	32,9
Squama lineae lateralis	42 $\frac{6}{4}$ 45	41 $\frac{6}{4}$ 44	-	39 $\frac{6}{3,5-4}$ 42	-	39 $\frac{5-6}{3-4}$ 43	-
Radii D	III 7	III 7	-	III 7	-	III (7) 8 (9)	-
Radii A	III 6	II-III 6	-	III 6	-	III 6 (7)	-
Cirri	longi	longi	-	breves	-	longi	-
Maculae	rotundae	rotundae	-	rotundae	-	ovatae	-

* Dane wzięte z pracy BĂNĂRESCU (1952).

Gobio albipinnatus LUK. w Polsce

179

DYKOV (1931), wykrywszy po raz pierwszy okazy tego gatunku w dorzeczu Dunaju (w dopływach górnej Cisy), opisał je jako krzyżówkę *G. gobio carpathicus* VLAD., 1925 (= *G. gobio obtusirostris* VAL., 1842) × *G. persa carpatho-rossicus* VLAD., 1925 (= *G. kessleri* DYB., 1862).

Skoro *G. albipinnatus* LUK. jest tak podobny do wymienionych wyżej gatunków kielbi, należy wykazać także różnice w cechach morfologicznych (tabela 1).

Od *G. gobio* (L.) różni się krótszą głową, niższym trzonem ogonowym, położeniem otworu odbytowego jak również budową łuski i promieni w płetwach.

Od *G. kessleri* DYB. różni się również krótszą głową, wyższym ciałem, liczbą promieni w płetwie grzbietowej, położeniem otworu odbytowego, kształtem plam na bokach ciała. Jednocześnie *G. albipinnatus* LUK. różni się od *G. kessleri* DYB. ekologicznie, gdyż jest gatunkiem występującym w dolnym biegu rzek. BĂNĂRESCU (1956) wyodrębnia nawet strefy biologiczne w dorzeczu Dunaju na terenie Rumunii na podstawie występowania poszczególnych gatunków rodzaju *Gobio* CUV., gdzie strefa *G. albipinnatus* LUK. zaczyna się w dolnych partiach strefy *G. kessleri* DYB. i obejmuje dolny bieg Dunaju i jego dopływów.

Przytoczona charakterystyka naszych okazów z Wisły koło Warszawy i Nieszawy pozwala bez żadnej wątpliwości zaliczyć je do gatunku *G. albipinnatus* LUKASCH. Tym samym znalezienie tego gatunku w Wiśle rozszerza znany dotychczas zasięg jego występowania, a zarazem będzie to jeszcze jeden, po *G. kessleri* DYB. i *Sabanejewia aurata* (FILIPPI), przedstawiciel fauny pontyjskiej występujący w zlewisku bałtyckim.

PIŚMIENICTWO

- BĂNĂRESCU P. 1946. Les poissons des environs de Timișoara. Notat. biol., București, 4: 135-165, 7 tab., 10 fot.
- BĂNĂRESCU P. 1952. Studiu biometric și sistematic al cyprinidului *Gobio albipinnatus* LUKAS (inclusiv *belingi* SLAST.) din bazinul Dunării. Stud. Cercet. ști., Cluj, 3, 1-2: 246-263, 3 ff., 11 tab.
- BĂNĂRESCU P. 1956. Importanța speciilor de *Gobio* ca indicatori de zone biologice în riuri. Bul. Inst. Cercet. piscic., București, 15, 3: 53-56, 1 mapa.
- BĂNĂRESCU P. 1961. Weitere systematische Studien über die Gattung *Gobio* (Pisces, Cyprinidae), insbesondere im Donaubecken. Věstn. čsl. Spol. zool., Praha, 25: 318-346, 2 ff., 1 mapa.
- BERG L. 1914. *Ostariophysi*. Vyp. 2. W: „Fauna Rossii i sopredel'nyh stran”, Ryby, 3. Petrograd, pp. 337-704, tt. III-VI, ff. 28-139.
- BERG L. 1949. Ryby presnyh vod SSSR i sopredel'nyh stran, č. 2, izd. IV. W: „Opredeliteli po faune SSSR”, 29. Moskva-Leningrad, pp. 469-925, ff. 288-674.
- KESSLER K. 1870. Ob ihtiologičeskoj faune reki Volgi. Trudy st.-peterb. Obšč. Estestvoisp., St. Peterburg, 1: 236-310.
- MORI T. 1934. The fresh water fishes of Jehol. Rep. First Sci. Exp. Manchoukuo, Tokyo, 5: 1-61, 21 tt.

- NIKOL'SKIJ G. 1956. Ryby bassejna Amura. Moskva, 551 pp., 60 ff., 244 tab.
- NIKOL'SKIJ G., TARANEC A. 1939. Nekotorye novye dannye po rybam Sungari i Jalu. Sborn. Trud. zool. Muz., Moskva, 5: 151-154, 1 tab.
- OLIVA O. 1950. K nálezu řízka *Gobio belingi* SLASTENENKO 1934 a *Gobio kessleri* DYBOWSKI 1864 (*Cyprinidae-Gobiini*) v Československu. Akvarist. Listy, Praha, 22: 124-125.
- OLIVA O. 1953. *Gobio albipinnatus* LUKASCH 1933, nová ryba v československých vodách. Čas. narodn. Mus., Praha, 122: 188-192, 3 ff., 1 tab.
- SABANEEV L. 1960. Žizn' i lovlja presnovodnyh ryb. (Izd. IV). Kiev, 667 pp., 270 ff.
- TARANEC A. 1937. Kratkij opredelitel' ryb sovetskogo Dal'nego Vostoka i priležošćih vod. Izv. tihookean. nauč. Inst. rybn. Hoz., Vladivostok, 11: 1-200, 103 ff., 1 mapa.
- VLADYKOV V. 1931. Poissons de la Russie Sous-carpathique (Tchécoslovaquie). Mém. Soc. zool. France, Paris, 29: 217-374, 29 ff.

РЕЗЮМЕ

Автор обнаружила 5 экземпляров *Gobio albipinnatus* LUK. среди материалов *G. gobio* (L.) в ихтиологических коллекциях Зоологического института Польской академии наук в Варшаве. Упомянутые экземпляры были собраны в Висле под Варшавой и около Нешавы (уезд Александрув Куявски) в 1933 и в 1959 гг. Этот вид пескаря был неизвестен до настоящего времени в реках Польши, как и в других реках бассейна Балтийского моря. Находка *G. albipinnatus* LUK. в Висле расширяет известный до настоящего времени ареал этого вида, охватывающий Дунай и реки юго-восточной Европы.

SUMMARY

The author found five specimens of *Gobio albipinnatus* LUK. in the material of *G. gobio* (L.) kept in the ichthyological collections of the Institute of Zoology of the Polish Academy of Sciences in Warszawa. These specimens were collected in Vistula in the vicinity of Warszawa and Nieszawa (distr. Aleksandrów Kujawski) in 1933 and in 1959. Since *G. albipinnatus* LUK. has been recorded as yet only from Danube and the rivers of south-eastern Europe, the new finding widens considerably its distribution area.

